

TANZİMAT DÖNEMİ İMAR MECLİSLERİNİN FİLİBE VE ANTALYA'DA GERÇEKLEŞTİRDİĞİ ÇALIŞMALAR

Elif C. NELSON*

Öz

Osmanlı İmparatorluğu Tanzimat'ın ilanı ile birlikte bir dizi yenileşme adımları atmıştır. Bu süreçte geniş çapta bir meclisleşme hareketi görülmektedir. *Meclis-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye* ile başlayan bu süreçte karar organı olarak birçok nezaret meclisi kurulmuş, ayrıca taşra yönetiminde de yerel meclisler yer almıştır. Gerçekleştirilecek reformlar için gerekli görülen her durumda ise geçici meclislerin oluşturulduğu gözlenmektedir. İmar Meclisleri diğer meclislerden farklı olarak Tanzimat'ın tanıtılması ve uygulanması açısından önemli bir basamak olmuştur. Eski düzenden yeniye geçiş sürecinde sorunların yönetenler ve yönetilenler tarafından birlikte yerinde tespit edilmesi kuşkusuz halkın bu yeni düzeni benimsemesine katkı sağlamıştır. Bu çalışma merkez ile taşra ilişkilerinin yeniden düzenlendiği Tanzimat döneminde merkez bürokrasinin değişme yönünde gösterdiği samimiyeti ve ciddiyeti Filibe ve Antalya örnekleri üzerinden ortaya koymayı hedeflemektedir. Farklı coğrafyalara sahip olan bu iki kentte imar meclislerinin mikro düzeyde nasıl çalıştığını örneklendirmek ve işlevselliğini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Tanzimat, İmar Meclisleri, Osmanlı İmparatorluğu, Filibe, Antalya.*

Abstract

Works Performed by the Improvement Commissions in Plovdiv and Antalya during the Tanzimat Period

With the declaration of the Tanzimat, Ottoman Empire undertook a series of innovation actions. Among these actions there was a wide range of parliamentary movements. In this process, which started with *Meclis-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye*, many Ministry councils were established as decision-making bodies, and local councils took place in the provincial administrations. It is observed that temporary assemblies were formed in every situation necessary for the reforms to be carried out. Unlike other assemblies, Improvement Councils have been an important step in the promotion and implementation of Tanzimat. During the transition from the old order to the new, the fact that the problems were spotted together by the rulers and the ruled undoubtedly

---

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İzmir.
E-posta: elif.nelson.keles@ege.edu.tr. ORCID: 0000-0001-9875-9207
(Makale Gönderim Tarihi: 19.12.2019 - Makale Kabul Tarihi: 05.06.2020)

contributed to the public's adoption of this new order. This study aims to reveal the sincerity and seriousness of the central bureaucracy in the direction of change during the Tanzimat period when the relations between the center and the provinces were rearranged. In these two cities, which have different geographies, it is aimed to illustrate how the Improvement Commissions work at micro level and demonstrate their functionality.

Key Words: *Tanzimat, Improvement Councils, Ottoman Empire, Plovdiv, Antalya.*

Giriş

Tanzimat'ın ilanı ile Osmanlı İmparatorluğu'nun *yeniden* düzenlenmesi süreci başlamış ve vaat edilenlerin bir an önce yerine getirilmesi için harekete geçilmiştir. İdari teşkilatta yapılan yenilikler valilerin nüfuz ve yetkilerini azaltma amacını gütmekte idi. Böylece valilere sadece asayiş işleri bırakılırken mali işler merkezden padişah tarafından atanan muhassıllar aracılığı ile halledilecekti.¹ Ancak Muhassıllardan beklenen verim alınamamıştır. Bunun nedenleri arasında Muhassılların eski Mültezimlerden atanmış olması, devletin yeni bir düzene hazırlıksız olması yer almaktadır. Sonuç olarak tecrübesiz elemanların iltizam geleneği içerisinde yeşeren zihinlere karşı başarı elde etmesinin önünü kesmiştir.² Tanzimat'ın en önemli vaatlerinden biri kuşkusuz yeniden düzenlenecek olan vergi sistemidir. Bu doğrultuda artık vergiler bireylerin maddi gücü ile orantılı olarak toplanacaktır. Muhassılların görevleri Tanzimat'ın getirdiği yükümlülükler ile doğru orantılı olmasına rağmen bu yeni durum bir *süreç* olduğu için kısa sürede beklenen verimin alınmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle İltizam sistemine geri dönülmüştür.³ 1839-1845 yılları arasında elde edilmesi beklenen vergi gelirlerinin tamamı toplanamamış ve bu durum hem halk arasında hem de bürokraside huzursuzluğa yol açmıştır. Mali ıslahat Tanzimat'ın temelini oluşturmakla birlikte idari alanda gerçekleştirilen reformlar mali açıdan merkezileşmeyi sağlamak için bir araçtır.⁴ Vergi adaletinin sağlanması yönetimin önceliği olmakla birlikte ülkede yaşanan diğer sıkıntıların da giderilmesi Tanzimat'ın can ve mal güvenliği ilkesinin bir sonucudur.

Bu doğrultuda uygulamada yaşanan aksaklıkların giderilmesi adına neler yapılabileceği Meclis-i Vala'da görüşülmüş ve müzakereler sonucunda vergilerin adil bir şekilde bireylerin geliri ile orantılı olarak toplanabilmesi adına her şeyden önce bireylerin gelirlerinin tespit edilerek emlak ve nüfus

---

¹ İnalçık 2014, s.173.

² Muhassıllık kurumuna ilişkin bilgi için bakınız: Efe 2002; Torun 2012, s.87; Doğan 2014, s.62.

³ Ortaylı 2011, s.18; Doru 2015, s.72; Doğan 2014 s.62.

⁴ İnalçık 2014, s.175.

sayımının düzgün bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği kararına varılmıştır.⁵ Taşradan toplumun önde gelen kimseler İstanbul'a çağırılmış ve böylece onlara kendilerini ifade etme fırsatı verilmiştir. 1845 yılında bu kişilerin aktardıkları doğrultusunda sorunları yerinde tespit etmek için merkezden eyaletlere Meclis-i İmariyye'de görev almak üzere memurlar görevlendirilmiştir.⁶

Meclis-i İmariyye ya da İmar Meclisleri, Meclis-i Vala'ya bağlı olarak kurulmuş geçici teftiş kurullarıdır.⁷ 1845 yılında İstanbul'a gelen taşra temsilcileri ile birlikte taşraya geri dönmek üzere bir başkan ve iki üyeden oluşan meclis üyeleri görevlendirilmiştir.⁸ Bu üyeler askeriye, ilmiye ve mülkiye sınıfına mensup memurlardan seçilmiş ve yanlarına birer kâtip görevlendirilmiştir. Böylece meclislerin her anlamda denetleme ve inceleme yapabilecek nitelikte olması sağlanmıştır.⁹ Hem Anadolu'da hem de Rumeli görev yapmak üzere toplam 10 meclis belirlenmiştir.¹⁰

Meclis-i Vala kararına göre oluşturulan geçici imar meclisleri şunlardır¹¹: Konya Eyaleti İmar Meclisi, Hüdavendigâr-Bolu Eyaletleri ve Biga Sancağı Meclisi, Sivas ve Ankara Eyaletleri Meclisi, Diyarbakır Eyaleti ve Maden-i Hümayun Kazaları Meclisi, Erzurum Eyaleti Meclisi, Vidin-Niş Eyaletleri Meclisi, Üsküp-Rumeli Eyaleti Meclisi, Selanik Eyaleti Meclisi, Tırhala Eyaleti Meclisi, Elviye-i Selase¹² Meclisidir.

İmar meclislerinin temel görevlerinin Tanzimat-ı Hayriye'nin emir ve düzenlemelerinin tebliğ edilmesi ve gittikleri yerlerin bayındır hale gelmesi için yapılması gerekenleri yerinde tespit ederek çözüme kavuşturmak olduğu ileri sürülebilir. Nitekim memleketin imarı¹³ (şenlendirilmesi) asıl hedef olduğundan bu yolda karşılaşılabilecek engellerin yerinde tespit edilmesi temel prensiptir.

⁵ İnalçık 2014, s.176; Bilirli 2016 C, s.151.

⁶ Eryılmaz 1992, s.122.

⁷ Efe 2011, s.471.

⁸ Çadircı 1988, s.623; Seyitdanlıoğlu 1992, s.323-325; Ünver 2009, s.138; Bilirli 2016 A, s.34; Bilirli 2016 B, s.572.

⁹ Çadircı 1985, s.220.

¹⁰ Ünver 2009, s.138-140; Efe 2011, s.471; Bilirli 2016 B, s.572.

¹¹ Çadircı 1988, s.624; Erdoğan 2014, s.7.

¹² Üç Sancak anlamındadır, Rumeli'de Makedonya bölgesini oluşturan Selanik, Manastır ve Kosova için kullanılmış, bir aralık ise Yanya, Tırhala ve Manastır için kullanılmış olmasına rağmen çoğunlukla 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'ndan sonra Kars Ardahan ve Artvin Sancakları için kullanılan bir tabirdir. Detaylı bilgi için bakınız: Aydın 1995, s.68. Ancak burada Yanya için kullanılmıştır, bakınız: Bilirli 2016 A, s.414-428.

¹³ Arapça kökenli imar kelimesi zaman içerisinde anlam daralmasına uğramıştır. Detaylı bilgi için bakınız: Tekeli ve İlkin 1990; Burada bölgeyi bakımlı ve bayındır hale getirmek anlamını taşımakta idi. Bu doğrultuda Oluşturulan İmar Meclisleri de bölge ile ilgili başta inşaa faaliyetleri olmak üzere, ekonomi, tarım, sağlık, eğitim gibi çeşitli konular ile ilgili tespitlerde bulunmuşlardır. Ünver 2009, s.126.

İmar meclisi üyelerine verilmek üzere hazırlanan talimatnamede, görevlendirildikleri yöreler ile ilgili bazı bilgileri toplamaları istenmiştir. Üyeler bölgede yaşayan sakinlerin ziraat ve ticaret ile uğraşanların miktarı ve hangi alanda yoğunlaştıklarını tespit edecekler, hasat zamanını öğrenerek ürün sevkiyatının hangi yollar ile gerçekleştirildiğini merkeze rapor edeceklerdir. Ayrıca bu bölgelerde bulunan gayrimüslimlerin oran ve yoğunlaştıkları meslek gruplarının da belirlenmesi istenmekteydi. Bölge nüfusunun arazi büyüklüğüne oranı ve tarım için ihtiyaç duyulan alet- edevat ve hayvana sahip olup olmadıkları, yolların ve köprülerin durumu öğrenilerek raporlanacaktı. Bunun dışında ziraat yapmak için hayvanı eksik olan yerlere fazla hayvana sahip olanlardan satın alınarak, sevkiyatın mümkün olup olmadığının öğrenilmesi de istenilmekteydi. Görevlendirildikleri bölgede ticaret ve zanaat erbabının ne tür bir yardıma ihtiyaç duyduğu, tamir edilmesi gereken yol ve köprülerin tespit edilmesi ve hatta bunların ücreti mukabilinde bölge sakinlerine tamir ettirilme imkanının araştırılması istenmekteydi.¹⁴

İmar meclislerinin merkeze gönderdikleri mazbatalardan anlaşıldığı üzere bu geçici meclislerin incelediği konular arasında düşünlerde yapılan gereksiz harcamaların önlenmesi, halkın ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve bu doğrultuda bayındır olmayı engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılması bulunmaktadır. Örneğin Prizren kazasında doktora ihtiyaç olduğu imar meclisince merkeze bildirilmiştir.¹⁵ Hüdavendigâr imar meclisi memurları Bandırma iskelesinde vapur işlettilmesinin faydalı olacağına ilişkin sundukları mazbata üzerine Kaptan Paşa'ya bu iş hayata geçirilmesinin mümkün olup olmadığının sorulması¹⁶ bir diğer örnektir. Nitekim Hüdavendigâr Vilayetinde Bursa ve Gemlik arasındaki karayollarının yapımına başlanması İmar Meclisinin çabasıyla olmuştur.¹⁷ Özellikle gittikleri yerlerdeki madenlerin incelenmesi, işletilebilir olup olmadığı konusunda görüş bildirilmesi de imar meclislerinin görevleri arasında yer almıştır.¹⁸

İstanbul'dan gitmeden önce imar meclisi üyelerine bir de gizli bir talimatname verilmişti. Sadece meclis üyelerinin bilgisine sunulan bu talimatname, taşra yöneticilerinin denetlenmesine yönelik hazırlandığı

---

¹⁴ Ünver 2009, s.149.

¹⁵ BOA, A.MKT 31/81. (28Aralık 1845)

¹⁶ BOA, A.MKT 29/100. (3 Kasım 1845)

¹⁷ Her ne kadar ilk girişim İmar Meclisi aracılığıyla olmuş ise de inşaat yarım kalmış yapılan masraflar da boşuna olmuştur. Detaylı Bilgi için bakınız: Çetin 2013, s.70; Çadırcı 1985, s.220.

¹⁸ Bakınız: Üsküp'e bağlı İvranya'ya yakın bir balkanda bulunan maden numunesinin gönderildiği ve tahkikatı için imar meclisi memurlarına emir verilmesi talebine dair BOA, A.MKT 31/56 (21 Aralık 1845); Ünver 2009, s.149.

anlaşılmaktadır.¹⁹ Nitekim merkeze gönderilen raporlarda taşra bürokrasisinde meydana gelen yolsuzlukların tespit edilmesi²⁰ veya azli düşünülen memurlar hakkında gerekli incelemenin yapılması²¹ gibi önemli tespitlerde bulunduğu görülmektedir.

Merkezden ayrılmadan önce imar meclisi üyelerine verilen nişanlar, imar meclislerinin işi bitip de merkeze geri döndüklerinde Darphane-i Amireye teslim edilmeleri gerekmektedir. 29 Nisan 1846 tarihinde imar meclisi üyeleri Rüştü Efendi ile Tefvik Bey'e görevden ayrılırken ellerinde bulunan nişanların darphaneye teslim etmeleri için bir yazı gönderilmiştir.²² Nitekim Vidin imar meclisi üyesi olan Tefvik Bey, Mayıs ayı ortasında kendisinde bulunan rütbe-i saniye nişanını teslim etmiştir.²³ 6 Mayıs 1846'da Edirne imar meclisi üyesi İzzet Bey'de bulunan salise nişanını Darphaneye teslim etmiştir. Yine aynı tarihte Diyarbakır imar meclisi azası Reşidi Efendi'de bulunan saniye nişanının teslim edildiği bildirilmiştir.²⁴ Erzurum İmar Meclisinin işi bir yıla yakın sürmüştür. Necip Efendiye ait nişanın 9 Haziran 1846 tarihinde teslim etmesinden²⁵ anlaşılmaktadır. Sivas İmar Meclisi üyesi Hüseyin Hüsnî Efendi'de bulunan mevleviyet payesi nişanı ise kendisinden alınarak darphaneye teslim edilmiştir.²⁶ Mahreç mevleviyet²⁷ payesinin daha çok verildiği anlaşılmaktadır.²⁸ Çünkü imar meclisi reislerinin paşa rütbesinde veya askeri sınıftan seçilirken²⁹ üyeler kadı sınıfından seçilmiştir.

Edirne İmar Meclisi'nin Filibe Kazasına İlişkin Raporu

İmar Meclislerinin görev yerleri atandıkları eyaletlerin sınırları içerisini kapsamaktadır. Bu doğrultuda 1841 yılı muhassıllık teşkilatında Edirne Eyaleti;

¹⁹ Ünver 2009, s.151; Bilirli 2016 B, s.573.

²⁰ Bkz. BOA, A.MKT 34/87 (1 Şubat 1846).

²¹ Geniş bilgi için bakınız: BOA, A.MKT 23/77. (25 Nisan 1845) Bunun dışında bazı incelemelerin gizli yürütüldüğü de olmuştur. Bakınız; Hamit sancağında gerçekleştirilen gizli ve açık soruşturma; BOA, A.MKT 39/88 (15 Nisan 1846) Nitekim imar meclislerine bir de gizli talimatname verilmiştir. Altı bentten oluşan bu gizli talimat aslında taşradaki yöneticileri denetlemek için hazırlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Ünver 2009, s.151.

²² BOA, A.MKT 40/87. (29 Nisan 1846) yazıda hangi imar meclisinde görev yaptıkları yazmıyor.

²³ BOA, A. DVN 15/100 (16 Mayıs 1846)

²⁴ BOA, A. MKT 42/24 (16 Mayıs 1846) ve A.MKT 42/25 (16 Mayıs 1846)

²⁵ BOA, A. MKT 43/66. (9 Haziran 1846)

²⁶ BOA, A.MKT 40/61 (26 Nisan 1846)

²⁷ Osmanlı Devlet Teşkilatında kadılık payesinin üç basamağından ilkidir. Diğerleri: Bilad-ı Hamse ve Haremeyn mevleviyetleridir.

²⁸ BOA, A. MKT 51/14 (30 Eylül 1846), BOA, A. MKT 51/68 (8 Ekim 1846).

²⁹ BOA, C.AS 889/38203 (29 Aralık 1845): Vidin ve Niş Eyaletleri Meclis-i İmar reisi Mustafa Paşa'nın, feriklik rütbesi ile Dersaadet Ordu-yu hümayun erkanlığına tayini ile yerine riyaseti mezkureye Asakir-i hassa erkanından Mirliva Ali Paşa'nın tayin edildiği.

Edirne, Filibe, Vize, Gelibolu, Suyolu, İslimye muhassıllıklarından oluşmaktaydı.³⁰ 1846 yılı Tenkısat-ı Mülkiye düzenlenmesinden sonra Edirne Eyaleti; Edirne, Vize, Filibe ve Tekfurdağı sancaklarından oluşmuştur.³¹ Dolayısıyla Filibe Kazasından Edirne İmar Meclisi sorumludur.

Edirne İmar Meclisi'nin gerçekleştirdiği çalışmalar doğrultusunda ortaya çıkan raporda ilk dikkati çeken konu Meriç Nehri'nin neden olduğu zararlardır. Nehri muayene için Harbiye zabitanından Miralay Rıfat Bey, Kolağası Fehmi Efendi ve ebniye-yi hassa-i şahane müdürü Mustafa Efendi görevlendirilmiştir. Bu ekip Edirne'den Filibe'ye kadar nehir boyunca haritalandırma çalışmaları gerçekleştirilmiş ve keşif defteri kaydetmişlerdir. Nehri ıslah için kenarına kazık çakarak bir bent oluşturup çit ile çevrilmesi gündeme gelmiştir. Yevmiyesi 2'şer kuruştan Filibe'ye sekiz saat mesafede olan Hacı İlyas Köyü'ne kadar 41 günde sadece amele masrafı 6.000 kuruş kadar olmaktadır. Bunun yanı sıra nehre yakın yerlerden yeterince amele ve çalı bulunamayacağı bu nedenle hazineye çok daha pahalıya mal olacağı aktarılmıştır. Islah çalışmaları sırasında da nehir kenarında ziraatla uğraşan kişilerin ister istemez huzurunun kaçacağına işaret edilmiştir. Sadece bendin inşası ile masrafının bitmeyeceği her yıl tamir masrafı da gerekeceği de rapora eklenmiştir. Bu kadar masrafa gerek olmadan bir çözüm üreten imar meclisine göre sadece Filibe ile Edirne arasında bulunan terk edilmiş değirmenlerin bentlerinin yıktırılması ile su baskınlarının önüne geçilebileceği ve bunun sıfırdan ıslah çalışmalarından çok daha az bütçe ile halledilebileceği önerilmiştir. Edirne'den İnoz'a kadar olan değirmenlerin setleri suyun akmasına engel olarak birikmesine neden olmaktadır. Bu da civarındaki tarlaların su altında kalmasına sebep olup, kum taşıyarak adalar meydana getirmekte olduğu vurgulanmıştır.

Yine terk edilmiş değirmenlerin bentleri yüzünden Meriç Nehri üzerinden Filibe'den Edirne'ye seyahat eden kayıklar bu setlere çarparak kazazede olmasından dolayı insanların artık sağlam sal yapmadığı, eğreti sallarla bu yolculuğu gerçekleştirip vardıkları yerde de salı parçalayarak yok fiyatına kereste olarak sattıkları kayıtlara geçmiştir. Sağlam sal inşa edilmediği için de tüccar ve salcı esnafının zor duruma düştükleri aktarılmıştır. Eğer ki Filibe'den Edirne'ye kadar aşılmakta olan boş 117 değirmen bentleri yıkılırsa meydana gelen zarar atlatılmış olacaktır. Dolayısıyla su toplanmayacak, nehir kuvvetli akarak kum adalarını yok edince sallar da sağ salim Edirne'ye varacaklardır.

Hali hazırda tüccar tarafından işletilmekte olan yıllık 1.500-2.000 saldan tüccar ve salcı esnafı yükleyecekleri çeşitli eşya hesabına ve kıymetine göre her sal için hazineye hisse rızasıyla birer miktar şey verilmesini taahhüt etmiş

---

³⁰ Çadırcı 1985, s.220; Evci 2019, s.28.

³¹ Evci 2019, s.45; Öncel 2012, sf.30.

oldukları ve şimdilik var olan sallardan bile yıllık 50.000 kuruş kadar gelir elde edilebileceği anlaşılmıştır. Kayıkların güvenliği sağlandıkça Filibe'den Enez/İnoz iskelesine sallar girmeye başlayacak ve İnoz'dan kayıklar Filibe'ye geldikçe ticaret hareketlenecektir. Böylece hazinenin geliri de artacaktır.³²

Edirne Eyaleti dahilinde bulunan 44 adet çoğu ahşap köprünün tamiri için keşif yapılmış, bu köprüler dışında ihtiyaç duyulan bazı mahallere 3 adet daha köprü inşa gerektiği kayıtlara geçmiştir. İstanbul Caddesi üzerinde bulunan Papazlı ve Yenimahalle köyleri arasına inşası gereken köprünün masrafı 3.500 kuruş olarak belirlenmiş, yine aynı cadde üzerinde bulunan Uzun Dere mevkiinde inşası planlanan ahşap köprünün masrafı ise 1.500 kuruş olarak hesaplanmıştır. Çukurlu Dere mevkiinde inşasına ihtiyaç duyulan ahşap köprünün masrafı ise 500 kuruş olarak belirlenmiştir. 44 köprünün tamir masrafı ile yeni inşa edilecek köprülerin toplam masrafları 24.850 kuruştur.³³

İmar meclislerine verilen talimatnamede gittikleri bölgenin yeraltı zenginlikleri hakkında da bilgi toplanması istenmişti. Nitekim Edirne Eyaleti dahilinde keşif yapan imar meclisi, Filibe Kazasına 3 saat mesafede mermer madeni olduğunu fakat kaba olduğunu tespit etmişlerdir. Konut nahiyesine bağlı Arnavut köyünde ise döğen taşı ve vapur kömürü gibi madenlerin bulunma ihtimali olduğu fakat kesin sonuç alabilmek adına madenlerden anlar birisinin araştırması ve incelemesinin gerekli olduğu tespit edilmiştir. Yine Filibe'ye bağlı Komançı, Bana ve Licne köylerinde çine adı verilen bir tür mermer madeni olduğu ancak çok da kaliteli olmadığı ve yolunun nakliye için uygun olmadığı kayıtlara geçmiştir. Peştire Köyü civarında demir cevheri olduğu ve geçen yıl Karanzade Hacı İbrahim Ağa tarafından işletildiği, fakat bu madenin fırınının akan suya engel olduğu, suyun akabildiği yerlerde ise suyun bitmesiyle maden terk edilmiştir. Yine civarda kireç madeni de bulunmaktadır fakat yine de işin erbabı tarafından bu yöredeki madenler incelenmelidir.³⁴

Filibe kazasında su, yel ve at değirmenleri yeteri kadar olduğu için burada herhangi bir değirmen inşasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Ayrıca at ve beygir yetiştirilmekte, üzerine eğilindiği takdirde daha kaliteli cins hale gelebileceği, İspanya tiftik keçisi yetiştirilmesi mümkün olduğu, hatta geçen sene Merinos koçlarından alınarak yetiştirilmesine gayret edildiği kayıtlara geçmiştir.³⁵

İmar meclisleri görevlendirildikleri bölgelerde fiziksel koşulların yanı sıra sosyal ve ekonomik koşullar ile ilgili de raporlar hazırlamaktaydı. Özellikle bölgede var olan adetlerin ekonomik hayatı olumsuz yönde etkilemesi üzerine

³² BOA, A.MKT 58/4. (18 Aralık 1845)

³³ BOA, A.MKT 58/4. (18 Aralık 1845)

³⁴ BOA, A.MKT 58/4.(18 Aralık 1845)

³⁵ BOA, A.MKT 58/4.(18 Aralık 1845)

önlemler alınması konusunda çalışmalar gerçekleştirildiği kayıtlara yansımıştır. Edirne İmar Meclisi bazı cemaatlerin düğün için gereksiz para harcandığını ve bundan sonra belirlenen miktarların dışında gereksiz masraf yapılmaması için tedbirler almıştır. Erkek tarafını ekonomik olarak 6 sınıfa ayırarak herkesin bulunduğu sınıfa göre harcama yapmasının uygun olduğu önerilmiştir. Bu doğrultuda erkek tarafı 1. Sınıf 3.000 kuruş, 2. Sınıf 2.000, 3. Sınıf 1.500, 4. Sınıf 1.000, 5. Sınıf 500 ve 6. Sınıf 300 kuruştan fazla masraf yapmayacaktır. Kız tarafından gelin olacak kız için hazırlanacak her türlü eşya ya da çeyiz için teklif yapmalarının kesinlikle engellenmesi, belirlenen ücretlerin dışına çıkılmaması ve mehir için yine sınıflara göre 2000,1500, 1000, 750, 300, 100 kuruş ya da 1000 500, 300, 150, 100 ve 50 kuruş olması önerilmiştir. Harcanacak masrafın muhtarlar ve ihtiyar heyeti tarafından belirlenmesi ve her iki tarafında rıza göstermesi gerekmektedir. Aksi taktirde Kaza meclisine şikâyet edileceklerdir.³⁶ Sosyal sorunların yerel yönetimler tarafından denetlenmesi ilkesi yeni dönemde merkez ve taşranın sorumluluğu paylaşmasına işaret etmektedir.

Edirne Eyaletine bağlı Filibe ve çevresinde imar meclisinin inceleme yaptığı bir diğer konu ise eğitimidir.³⁷ Bu çevrede 9 yaşını dolduran çocuklar babaları tarafından okuldan alınarak ya çırak olarak verilmekte ya da yanında alıkoyup sığırtmaçlık ve rençberlik ettirmektedir. Bundan sonra 11 yaşından küçük çocukların okuldan alınmaması ve 11 yaşından sonra dahi 15 yaşına kadar hem meslek edineceği yere devam edip hem de sabahları okula devam ederek birer ders alması teşvik edilecektir. Okul hocaları da artık öğlene kadar değil tam gün çalışacaklardır. Öğrenci ve öğretmenlerin okula devamı mahalle ve köy muhtarları tarafından her zaman gözleyecek olumsuz bir davranışta kaza meclisine ihbarda bulunacaklardır.³⁸

İstanbul'a gelen vücut ve kocabaşların dile getirdiği sorunlardan yine verginin hasat zamanından önce toplanması nedeniyle ortaya çıkan köylünün borçlanma sorunudur. İmar meclisi üyelerine verilen talimatnamede bu konun özellikle araştırılması istenmiştir.³⁹ Köylünün borçlanma şekli ve bu borcun altından kalkamayacağı gerçeği üretimi dolayısıyla hazine gelirlerini doğrudan etkileyen bir durumdur. Edirne İmar Meclisi tarafından tespit edilen durum da buna örnektir. Nakit paraya ihtiyacı olan bazı köy ahalisinin çevrelerinde bulunan kişilerden giderdikleri anlaşılmaktadır. Gurre-i Cedid kazası ve ona bağlı köyler ahalisine akçe gerektiğçe İslimye kazası ahalisinden şehriye kilesi 30 kuruş faiz ile borçlandıkları, Çırpan ve ona bağlı bazı köy ahalisinin ise

³⁶ BOA, A.MKT 58/4.(18 Aralık 1845).

³⁷ İmar Meclisi raporlarında eğitim ile ilgili detaylı bir çalışma için bakınız: Keleş 2018.

³⁸ BOA, A.MKT 58/4. (18 Aralık 1845).

³⁹ Bilirli 2016 C, s.155.

Zağra-i atik kazası ahalisinden şehriye kilesi 12,5 kuruş ve bazı birbirlerinden 6 ve 8 kuruş faiz ile borçlandıkları tespit edilmiştir. Tatarpazarı kazası ve ona bağlı köyler ahalisinin nakit ihtiyacını ise Filibe kazası sarraflarından kilesi şehriye bin akçe faizle borçlandıkları anlaşılmaktadır. Ancak çeltik zamanı geldiğinde ihtiyaç ortaya çıkarsa mahsulat oranında birer ikişer kuruş eksik fiyatla borçlarını ürün olarak vermek üzere bazı tüccardan rica ettikleri de tespit edilmiştir. Özellikle borçlarını ödeyemeyen halkın alacaklılara düşük fiyatla ürün vermesi adet haline gelmiştir. Bir diğer örnekte ise Kızanlık Kazası ve ona bağlı köy ahalisine nakit lazım oldukça yıllık bin kuruşa 150 kuruş faiz ile borçlandıkları bazen de kilesi şehriye 7'şer kuruş faiz ile kaza sakinlerinden Molla Ali oğulları Hacı Mehmet ve Hacı Ahmet veya Ahmet ve Hacı Hasan ve Hacı Emin ve Büyük Oba karyesi sakinlerinden İsmail gibi kimselere borçlandıkları ortaya çıkmıştır.⁴⁰

Konya İmar Meclisi'nin Antalya Kazasına İlişkin Raporu

Daha önce de bahsedildiği üzere İmar Meclislerinin görev yerleri atandıkları eyaletin sınırları doğrultusunda belirlenmekteydi. Bu doğrultuda Antalya'nın imarından sorumlu olan meclis Konya İmar Meclisidir.⁴¹

Antalya'nın merkezinde yaşayan insanların oldukça becerikli ve çalışkan olduğu ve bu yörede her türlü mahsulün yetiştirebileceği Konya İmar Meclisi tarafından rapor edilmiştir. Burada yaşayan insanların ziraat ve ticaretten gelir elde ettikleri, Kale dışında ziraatla uğraşanlar arasında bağcı, dut, şeker kamışı, çeşitli sebze ve ağaç dikimi ile ilgilendikleri; ticaretle uğraşanların ise ipek ihracıyla geçinmekte oldukları kaydedilmiştir. Nemçe tebaasından Markoviç nam nefer tüccar tarafından bir iki sene zarfında inşa edilen fabrikada ipeğin imal edilmesinden dolayı rayiç fiyatının bir misli artması ipek üretimine aracı olan ahalinin dut ağaçlarına olan ilgisini arttırmış böylece daha fazla dut fidanı dikilmesine heves edilmiştir. Böyle giderse belirli bir zaman zarfında gösterilen gayret doğrultusunda bayındır olmanın somut sonuçları ortaya çıkacaktır.⁴²

Antalya'da ziraatı yapılan şeker kamışından elde edilen şekerin oldukça kaliteli olduğu bazı gayret sahipleriyle eski Antalya Valisi Necip Paşa'nın ilgisiyle tecrübe edilmiş ancak buralarda bu işin ehli kimse olmadığı ve Mısır ve Avrupa'dan gelen şekerlerde olduğu gibi döktürülmesinin usulü bulunmadığı

⁴⁰ BOA, A.MKT 58/4; Bilirli 2016 C, s.163'te tablo halinde verilmiştir.

⁴¹ Tanzimat'tan sonra merkezi Antalya olan Teke Sancağı Karaman Eyaleti sınırları içerisinde yer almaktadır. 1847 yılında da Konya/Karaman Eyaleti sınırları içinde yer alamaya devam ettiği görülmektedir. Bakınız: Baykara 2002, s.187; Çelik 2011, s.347. Karaman Eyaleti için özellikle İmar Meclisleri söz konusu olduğunda Konya Eyaleti olarak adlandırıldığı görülür.

⁴² BOA, A.MKT 236/93. (15 Kasım 1849).

ve paşa da vefat ettiğinden iş öylece kalmıştır. O zaman da sarfı için uygun mahal olmadığından tohumu 3-5 paraya memleketin içinde satılmıştır. Ticaret Nezareti eliyle gerekli miktarda kamışın yetiştirilmesi halinde şeker kamışı ihracı yapılan yerlerden işin ehli kişiler getirtilerek ve devlet tarafından bir fabrika inşa ettirilerek daha önce tecrübe edildiği kalitede üretiminin artırılmasının mümkün olduğu belirtilmiştir.

Antalya merkezi 32 mahalleden ibaret olup Kaleiçi'nde bulunan 12 mahallenin üçü Müslüman ve Gayrimüslim karışık olup işbu reayadan yerli takımının her geçen yıl arttığı ve bir müddetten beri hariçten de bazıları gelip yerleşmekte burayı vatan edinmektedir. Bahsedilen mahalle ve hanelerinin azlığından dolayı bir oda üçer beşer aile birlikte kalınmakta olduğundan bu durum huzursuzluk yarattığı ve bir an önce çözüme kavuşturulması gerektiği vurgulanmıştır. Bahsi geçen kalenin ikisi iskele ve birisi Kuzey tarafında bulunan çarşı tarafına diğeri de Batı tarafına açılır dört kapısı bulunmaktadır. Antalya merkezinde ekili ve dikili alanlara kalenin yüksek tarafında bulunması yüzünden kadın ve erkeklerin bahçelerine gitmeleri gerektiğinde Kuzey kapısından çıkmaya muhtaç oldukları ve bir takım çarşı ve pazar aralarından geçip alçak yerlerden dolaşıp çeşitli güçlükler çekmekte oldukları kaydedilmiştir. Kalenin içinden İslam ve Reayanın bir arada yaşadığı mahallenin sonunda bulunan hane bahçesinin duvarına yeni bir kapı açılıp dışındaki hendek üzerine taştan bir göz kemer köprü inşa olunur ise hem insanların çekmekte olduğu zorluklar bertaraf olacak hem de sahile evler yapılarak hane sıkıntısının da çözüme kavuşabileceği ileri sürülmüştür. Ki bu zorunluluk Antalya Limanının yakın zamanda bir kat daha bayındır olması için gereklidir. Bu teklifin olumlu yanıtlanması yöre halkı tarafından rica edilmiştir. Bahsedilen kapının yapımı ile inşa olunacak köprünün tahmini masrafı ise 17.500 kuruş olarak hesaplanmıştır.⁴³

Antalya iskelesinde ticaret yapılacak yer için bir müddetten beri şehrin gerek eski çarşısında gerek iskele önünde yeni hanlar, dükkân ve mağazalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Antalya limanının aslında açık ve denizin seğirdimine (akıntı) karşı olmasıyla kadimden inşa olunmuş olan duvar ve limanın ağzında iki tarafına konulmuş kaleler oldukça fazla ve kuvvetli dalgalanmalar nedeniyle zaman ile harap olmuştur. Antalya limanı tehlikeye müsait olup hatta mevcut olan gemilerden bazıları ters akıntıya tesadüf ederek kazalar dahi vukua gelmekte olduğu rapor edilmiştir. Bu nedenle büyük gemiler gelemeyip durum ticaretin ilerleyememesine neden olmaktadır.⁴⁴ Bu doğrultuda

⁴³ BOA, A.MKT 236/93.(15 Kasım 1849).

⁴⁴ Antalya Limanının tarihsel süreçte gümrük gelirlerinin düşmesinin tek nedeni fiziksel engel değildir. Nitekim 16. Yüzyıldan itibaren gümrük gelirlerinde düşüş kaydedilmiştir. Mısır ve

limanın düzlenmesi için *ilm-i hendese*ye aşına bu tarafta buldurulan bir nefer ecnebi tebaası marifetiyle çizimleri yaptırılmıştır.

Ortaya çıkan haritada gösterildiği üzere doğu tarafında bulunan atik kaleyle karşısında bulunan zeytinli tabyanın hizasından yeniden duvar çekilerek tabyanın üst tarafında bulunan lüzumsuz taşlık mahal kırılıp yapılacak duvarların derya tarafından gerektiği üzere arkaları doldurulursa denizdeki akıntı kırılarak düzlenecektir. Akıntı bahsedilen taşlık yere verildiği takdirde mahalline göre bir kulaçtan dört buçuk kulaca kadar mevcut olan su seviyesi altı kulaca varınca deniz liman içinde temizlendiği görülecektir. Duvarların bitiminde gösterilen kalelere birer adet kandil dahi asıldığı halde liman her türlü rüzgârdan korunmuş olacak ve içinde 20.000 kiloluğa kadar kırk adet kadar sefine barınabileceği ön görülmektedir. Bunun fazlaca tahmin olunan 5700 kilosu kadar inşaat masrafının bir miktarına karşılık olmak üzere eski limandan içinde olan ve haritada yeniden doldurulacak olarak gösterilen mahaller ile tuz kapısına kaleye sonradan yapılmış olan duvarın yıkılması fayda sağlayacaktır.⁴⁵

Antalya Limanının daha aktif bir şekilde çalışması halinde yapılacak masrafın Afyonkarahisar'dan yukarı Konya ve Kayseri gelirlerinden 8-10 seneye kadar karşılanabileceği tahmin edilmektedir. Antalya gümrüğü hasılatının artması bahsedilen şehirlerdeki ürünlerin İzmir'e gönderilmemesine bağlı olduğu için bu durum İzmir gümrüğünün gelirlerini keserek buraya aktarılması demek ise de Teke ve Hamit Sancakları ile civar kazalarda üretilen ürünlerin sürüm cihetiyle zamanla artmasına öncelik verilerek daha çok imar sağlanabileceği ileri sürülmektedir. Bu doğrultuda hazine gelirlerini arttırmak ve Antalya limanını bayındır hale getirmek için liman projesinin gerçekleştirilmesi oldukça faydalı olacaktır. Nitekim projeyi tamamlamak adına duvarcı, taşçı ve amele ihtiyacı ücreti karşılığında kent içinden halledilebileceği ve en önemlisi tamir için gerekecek malzemenin dışarıdan getirilmesine ihtiyaç duyulmaması merkezden atanacak bir mühendis ve az maliyet ile bu işin tamamlanabileceği anlamına gelmektedir.⁴⁶

Antalya kazası sahil ve yayla dahil olmak üzere toplam 76 pare köyü içinde barındırmaktadır. Ahalisinin yetiştirdiği ürünler arasında buğday, arpa, darı, pirinç, susam, pamuk ve tütün bulunmaktadır. Bazılarının ise dut, harnup, zeytin ve nar ağaçları ya da bağ ve kovanları olduğundan bunlardan elde edilen ürünler ile ipek ihracından kazanç elde ettikleri anlaşılmaktadır. Bazılarının ise

---

Rodos'un fethedilmesiyle İstanbul ile İskenderiye arasında doğrudan ve güvenli bir deniz trafiğinin sağlanması ile 18. Yüzyıl itibarıyla İzmir Limanının önem kazanması Antalya'daki ticari canlılığı olumsuz yönde etkileyen gelişmeler olmuştur. Bakınız: Doğan 2012, s.204-213; Emecen 1991, s.235.

⁴⁵ BOA, A.MKT 236/93.(15 Kasım 1849)

⁴⁶ BOA, A.MKT 236/93.(15 Kasım 1849)

deve, sığır, keçi ve kısrakları bulunduğundan alım, satım, kesim gibi hayvancılık işlerinin yanı sıra bu hayvanlar ile zahire ve saire nakli için kiralanmaktadır.

Daha önce de bahsedildiği gibi Antalya halkının bir süredir dut bahçelerinin çoğalmasına gayret etmekte oldukları gözlenmiştir. Devlet tarafından gerek dut bahçeleri ve gerek sair ellerinde bulunan şeylerin arttırılması için teşvikin elzem olduğu ileri sürülmüştür. Antalyalıların kendi menfaatlerine ait olan bunun gibi hayırlı işlere başladığı gözlenenlere dahi icabına göre resmi bir takdir ile başarılarının tasdiklenmesi ve memleketin gelişmesi için gerekli olan bu faaliyetlerin karşısında yer alacak kişilere kanuna uygun düşecek şekilde birer ikişer gün hapis ile haklarında işlem yapılabileceği şeklinde gözdağı verilebileceği önerilmiştir.⁴⁷

Sonuç

Tanzimat'ın ilanından sonra geçen sürede vergilerin toplanmasında düzensizlikler olmuştur. Kurumların modernleştirilmesi esnasında yaşanan süreçte hazine gerekli maddi desteğe duyduğu ihtiyacı karşılamak ve elde ettiği gelirlerden maksimum verimin neden alınmadığının araştırılması için oldukça çarpıcı bir karar alarak İmar Meclislerini kurmuştur. Taşradan çağırılan temsilcilere danışılması merkez ile taşra ilişkisinin yeniden düzenlendiği ve yeni bir dönemin başladığının kanıtıdır. Artık bireyin fikirlerine önem verilmekte sorunlar uzaktan değil yerinde tespit edilip 'birlikte' çözüm üretilmektedir.

İmar Meclisi üyelerinin oldukça titizlikle çalıştığı, hazineye gelir getirme ihtimali olan her konunun en ince ayrıntısına kadar incelendiği anlaşılmaktadır. Yeraltı ve yerüstü zenginliklerin raporlanması, bu zenginliklerden gelir elde edilememesinin ya da daha çok verim sağlanmasının önündeki engellerin araştırılması gerçekleştirilmiştir. Bahsedilen engeller arasında köylünün borçlanma şekli ve ticarete engel olan ulaşım sıkıntıları gibi doğru ve yerinde tespitler yapılmıştır. Bölgelerin ekonomik potansiyelleri ve kar-zarar hesabı ile geleceğe yönelik yapılacak yatırımların yerinde bizzat görülerek tespit edilmesi hesaplamaların daha sağlıklı yapılmasını sağlamıştır. Aynı zamanda Tanzimat'ın taşrada benimsenme sürecini de hızlandıran bu uygulama ile yeni tip bürokrat köylü ile bir araya gelmiştir. Her ne kadar İmar Meclislerinin hesapladığı yatırımların tamamı gerçekleştirilememiş ise de hazırlanan raporların gelecekte merkezin taşra ile ilgili politikalarının belirlenmesinde yol gösterici bir nitelik taşıdığı ileri sürülebilir.

---

⁴⁷ BOA, A.MKT 236/93.

Tanzimat Dönemi İmar Meclislerinin Filibe ve Antalya'da Gerçekleştirdiği Çalışmalar

İmar Meclislerinin kısa sürede verim alınabilecek ve mümkün olan az masraflar ile gittikleri bölgelerin imarını gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Her bölgenin ihtiyacı kendine özgü olması nedeniyle bölgesel sorunlar bölgesel çözüm önerileri gerektirmiştir. Meriç Nehrinin biriktirdiği kumulların bölge ticaretine verdiği zararı ortadan kaldırmak adına iki farklı fikir yürütülmüş ve bu fikirler her yönü ile tartışılmıştır. Kayıtlara geçirilen iki öneriden daha az maliyetli olanının tercih edilmesi önerilmiştir. Benzer durum Antalya'nın imarı için de söz konusu olmuştur. Antalya Limanının ıslah edilmesi ve halkın konut ihtiyacının karşılanması için surların yıkılması aynı anda birden çok fayda sağlayacağına kanaat getirilmiştir.

KAYNAKLAR

a. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşiv Belgeleri

- C.AS *Cevdet Askeriye* 889/38203
A. DVN *Sadaret Divan Kalemi Evrakı* 15/100
A.MKT *Sadaret Mektubi Kalemi Evrakı* 34/87, 23/77, 39/88, 31/81, 9/100,31/56, 58/4, 236/93, 40/87, 42/25, 42/24, 43/66, 40/61, 51/14, 51/68.

b. Araştırma İnceleme Eserler

- Aydın 1995 Mahir Aydın, “Elviye-i Selase”, *TDVİA*, C.11, İstanbul, s.68.
Baykara 2002 Tuncer Baykara, “Konya” *TDVİA*, C.6, Ankara, s.182-187.
Bilirli 2016 A Tahir Bilirli, *Tanzimat Dönemi İmar Meclisleri (1845-1846)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Doktora Tezi, İstanbul.
Bilirli 2016 B Tahir Bilirli, “İmar Meclisi Raporlarında Yozgat (1845-1846)” *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiri Kitabı (5-7 Mayıs 2016)*, C.1, Bozok Üni. Yay. Yozgat, s. 571-588.
Bilirli 2016 C Tahir Bilirli, “İmar Meclisi Raporlarında Borçlanma ve Selem Uygulaması (1845-1846)”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Vol.5, No.2, s.149-166.
Çadırcı 1988 Musa Çadırcı, “Tanzimat Döneminde Türkiye’de Yönetim (1839-1856)”, *Belleten* C.LII S.203, s.601-625.
Çadırcı 1985 Musa Çadırcı, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Ülke Yönetimi”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İletişim Yay. İstanbul, s.210-230.
Çadırcı 2012 Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Ankara.
Çelik 2011 Şenol Çelik, “Teke İli”, *TDVİA*, C.40 İstanbul, s.344-347.
Çetin 2013 Emrah Çetin, “Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e Hüdavendigar Vilayetinde Karayolu Yapım Çalışmaları”, *Turkish Studies* Vol.8/7, s.65-81.
Doğan 2012 Aylin Doğan, *19. Yüzyılda Teke Sancağı Antalya Merkez Kazasının Sosyo-ekonomik Yapısı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.
Doğan 2014 Cabir Doğan, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkeziyetçi Bürokratik Yapısının Kurulması ve Karşılaşılan Bazı Güçlükler”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.33, s.55-68.
Doru 2015 Serkan Doru, “19.yy’dan Cumhuriyet’e Türk Yerel Yönetim Sisteminin Doğuşu ve Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme” *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, S.30, s.65-85.

Tanzimat Dönemi İmar Meclislerinin Filibe ve Antalya'da Gerçekleştirdiği Çalışmalar

- Efe 2002 Ayla Efe, *Muhasıllık Teşkilatı*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış Doktora Tezi, Eskişehir.
- Efe 2011 Ayla Efe, "İmar Meclisi Raporlarının Kaynak Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme: Tekfurdağı Örneği" *Bellekten*, C.LXXV S.273, s.471-505.
- Emecen 1991 Feridun Emecen, "Antalya", *TDVİA*, C.3, İstanbul, s.232-236.
- Erdoğan 2014 Turan Erdoğan, *Osmanlı Devleti'nde Eyaletten Vilayete Geçiş 1864-1871 Vilayet Nizamnameleri*, Mardin Artuk Üni. Sosyal Bilimler Ens. Tarih ABD Yüksek Lisans Tezi, Mardin.
- Eryılmaz 1992 Bilal Eryılmaz, *Tanzimat ve Yönetimde Modernleşme*, İşaret Yayınları, İstanbul.
- Evcı 2019 Tevfik Evcı, *Tanzimat Döneminde Edirne (1840-1908)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD Doktora Tezi, Ankara.
- İnalçık 2014 Halil İnalçık, "Tanzimat'ın Uygulanması ve Sosyal Tepkileri", *Tanzimat* Ed. Halil İnalçık- Mehmet Seyitdanlıoğlu, İş Bankası Kültür Yay. İstanbul, s.169-195.
- Keleş 2018 Erdoğan Keleş, "İmar Meclisi Raporlarında Eğitim (1845-1847)", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.37/S.63, s.281-308.
- Ortaylı 2011 İlber Ortaylı; *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Öncel 2012 Fatma Öncel, *Proto-Industrialization in the Mid-nineteenth Century Balkan Countryside: Textile Manufacturing in Villages of Plovdiv*, Boğaziçi Üni. Sosyal Bilimler Ens. Tarih ABD Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Seyitdanlıoğlu 1992 Mehmet Seyitdanlıoğlu, "Tanzimat Dönemi İmar Meclisleri", *OTAM*, S. 3, s. 323-332.
- Tekeli ve İlkin 1990 İlhan Tekeli - Selim İlkin, "Mustafa Celaleddin Bey'in "Bir Eyaletin Islah ve İmarı Hakkında Mükaleme" Adlı Risalesi ve 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda İmar Kavramının Gelişimi Üzerine Düşünceler" *XI. Türk Tarih Kongresi*, C.IV Ankara, s.1469-1492.
- Torun 2012 Fatih Sadık Torun, "Osmanlı Taşra İdaresinin Yeniden Yapılanma Süreci (1842-1878)", *Karadeniz Araştırmaları*, S.32, s.81-97.
- Ünver 2009 Metin Ünver, "Tanzimat Taşrasının İstanbul Buluşması: İmar Meclislerinin Kurulması Süreci", *Eskiçağ'dan Günümüze Yönetim Anlayışı ve Kurumlar* (Ed. Feridun Emecen), Kitabevi Yay. İstanbul, s.119-160.

SUMMARY

With the declaration of Tanzimat, reorganization started throughout the empire especially in the bureaucracy. One of the most important promises of Tanzimat was undoubtedly that the tax system would be regulated. According to the Tanzimat regulations taxes would now be collected in proportion to the income of individuals. However, in order to fulfill this promise and put the new system on track, individuals' incomes had to be recalculated. From the time of 1839 to 1845, the treasury's income could not reach the desired level in order to establish the new order. A decision was taken at the center to lay down the irregularities in tax collection. In line with this decision, Improvement Commissions were established for the development of the Empire. These councils were temporary inspection boards which were attached to the *Meclis-i Vala*. The main duties of these councils were to notify the orders and regulations of the Tanzimat and to determine the necessary places in order to improve those places where they were assigned. As a matter of fact, since the zoning of the country was the main target, it was the basic principle to identify the obstacles encountered in this road on the ground. Among the topics examined by the Improvement Commissions were to examine the officers who were deemed to be dismissed, to detect the corruption in the provinces or to prevent unnecessary expenses at weddings.

The Improvement Commission of Edirne, which worked in Plovdiv, first addressed the improvement of the Maritsa River. The team made mapping work from Edirne to Plovdiv along the Maritsa River. For the improvement of the river, the formation of a barrier by piling a pile on its edge has come up. However, since this work would be very expensive, it was more logical to demolish the embankments of unused mills. Inert mills on the Maritsa River caused the river to accumulate sand, which caused floods through the farmlands. If embankments of the empty 117 mills were destroyed, the river would flow strongly and destroy the sand islets. Thus, the boats would be able to reach Edirne unharmed. As a result, 50,000 cents (*kuruş*) per year will be collected for the treasury generated from the boats operated by the traders.

The Improvement Commission of Konya which worked in Antalya province noticed that the people living in the castle of Antalya suffer from household problems. According to the research done by the Improvement Commission, if another door was to open from the garden wall at the end of the neighborhood, the problem would be solved. A bridge should also be built on the ditch outside the opened new door. The total cost of the gate and the bridge was calculated as 17.500 cents (*kuruş*). Another problem in Antalya was due to the danger of the port. The port needed to be renovated so that the bigger ships of merchants could come to the port so trade would come to life. Pre-built rampiers have been devastated over time because the port is actually open and against the currents of the sea. If a new wall was built from the zeytinli rampier linage and the sea is filled with the stones from the broken stony place at the top of the zeytinli rampier the water inside the port would also be cleaned. This was the most efficient solution of the Commission could come up with for the Antalya port.

Regional problems have required local solutions as each region has its own needs. To get the most efficiency in a short time the cheapest and the fastest method was determined by the Improvement Commissions in order not to be a burden to the treasury. The economic potentials and profit-loss account of the regions and the determination of the investments to be made for the future by seeing them personally on site have made the calculations sounder. At the same time, with this practice, which speeds up the adoption process of Tanzimat in the provinces, it has also brought together the peasants with the new type of bureaucrats. Although all the investments calculated by the Improvement Commissions could not be followed through, it can be argued that the reports prepared by the commissions have a guiding nature in determining the provincial policies regarding the center in the future.

Consultation with representatives called from the provinces was proof that the relationship between the center and the provinces was rearranged and a new period has started. Now, the ideas of the individuals were given importance, the problems were detected on the spot rather than from a distance and the solutions were produced "together".